ISSN 2414-0023 (Print)
ISSN 2414-004X (Online)
DOI (Issue): https://doi.org/10.31108/1.2019.1.21

ПСИХОЛОГО-ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ПІДВІЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ ІЄРОГЛІФІЧНОЇ ПИСЕМНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЯПОНСЬКОЇ)

УДК: 81'23[378.147:811.521

Наумова Юлія Станіславівна

Аспірант кафедри психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, викладач Київського національного лінгвістичного університету, Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ (Україна)

ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-5962-115X

Анотація. *У статті представлено вихідні положення авторської програми з оптимізації засвоєння студентами японської ієрогліфічної писемності. Визначено та обґрунтовано психолого-дидактичні умови засвоєння студентами даного виду письма, а саме: нерозривний зв'язок при вивченні японської мови з культурою та історією стародавнього Китаю і Японії; оцінка та врахування студентами власних когнітивних стилів засвоєння знань і рішення пізнавальних завдань; опора на образну сферу студентів, управління процесом засвоєння візуально-семантичних образів ієрогліфічних знаків; цілеспрямований розвиток і розширення репертуару навчальних стратегій студентів при засвоєнні ієрогліфіки; управління і підтримка мотивації студентів, допомога їм у формулюванні цілей, завдань і знаходженні власних ресурсів їх досягнення; розподіл відповідальності за результати навчальної діяльності між викладачем і студентом; запровадження прозорої системи оцінки та контролю досягнень відповідно до виділених ієрогліфічних компетенцій, для чого форми контролю, критерії, зміст і терміни виконання навчальних завдань заздалегідь пред'являються студенту. Обумовлена необхідність комплексної реалізації когнітивного, компетентністного та стратегічного підходів у опануванні ієрогліфічними компетенціями. Описані кроки по реалізації запропонованої програми. Підтверджена наявність позитивних зрушень у показниках загальної ієрогліфічної компетенції після експерименту в експериментальній групі на статистичному рівні значущості.*

Ключові слова: *ієрогліф, ієрогліфічна писемність, візуально-семантичний образ ієрогліфу, ієрогліфічна компетентність, когнітивний, компетентнісний та стратегічний підходи у навчанні.*

© Наумова Ю. С.

DOI (Article): https://doi.org/10.31108/1.2019.1.21.12

Постановка проблеми. Ієрогліфічні мови, серед яких у нашій країні та на пострадянському просторі поширення отримали китайська та японська, представляють значні складності у їх засвоєнні для носіїв фонематичного мовлення через незвичну знакову структуру ієрогліфічного письма та взаємозв'язки його графічних та фонематичних компонентів. Аналіз ієрогліфічних знаків щодо їх інтерпретаційних можливостей показав, що вони докорінно відрізняються від звичного для європейського способу мовної кодифікації дійсності. Якщо у культурах з фонематичним письмом смисл мовних висловлювань існує у свідомості індивіда на рівні звучання, і тому передбачає «вслуховування» у мову, то в культурі з ієрогліфічними типом письма головуючим є рівень об'єктивації смислів, що відбувається при зоровому сприйнятті ієрогліфічних знаків. Це потребує розвитку особливої здатності студентів сприймати і розуміти концептуальний образ відмінного від звичного письмового знаку через впровадження специфічних цій різниці методів.

Тривалий час і в зарубіжній, і у вітчизняній практиці викладання східних мов застосовуються дидактичні методи, які є версіями тих, що використовуються для навчання китайських та японських учнів та студентів. Процес засвоєння ієрогліфічної мови представлено японськими методистами приблизно у наступній послідовності: оволодіння графічною формою знаків (написанням), оволодіння їх звуковою вимовою (прочитанням), оволодіння значенням [28; 29; 30]. Технологічно він будується на заучуванні та багаторазовому прописуванні ієрогліфічних знаків, що для китайських та японських шкіл є давньою традицією. Перебуваючи у відрядженні у Японії, ми особисто мали можливість спостерігати цей процес на уроках ієрогліфіки для школярів молодшого підліткового віку. У якості навчальних посібників застосовуються прописи, спеціальні зошити та електронні пристрої, причому останні більш обмежено, ніж паперові засоби. Багаторазове прописування ієрогліфу рукою залишається провідною технікою засвоєння ієрогліфічного письма у Японії. Японські діти з дитинства звикають до того, що їх оточують ієрогліфічні знаки, до усного мовлення, і коли починають оволодівати письмовою мовою, їм залишається тільки співвіднести написання слова з відомим їм звучанням і значенням.

Японські діти у вивченні ієрогліфів рухаються за принципом від простих до більш складних їх значень, а не структури начертання. А прості значення не завжди передаються простими кандзі. Наприклад, ієрогліфи 線 (лінія), 親 (батьки), 頭(голова) – досить складні у прописуванні та сприйнятті знаки для іноземців – вивчаються у початковій японській школі, а такі більш прості знаки як凹 (впадина), 育 (дорослішати), 汚 (бруд) – кандзі із курсу середньої школи. Очевидно, що

© Наумова Ю. С.

для україномовного студента більшої складності представляють сприйняття, розуміння і засвоєння правила начертання незнайомого знаку у сукупності та послідовності його рис, ніж його значення, що є вже засвоєним в рідній мові.

Отже, механічне перенесення способів викладання ієрогліфіки в Японії для людей з рідною фонематичною системою письма, не є достатньо ефективним, оскільки засвоєння мови з відмінною кодифікацією графічних знаків потребує урахування й інших, зокрема психологічних, механізмів цього процесу. З огляду на вищезазначене, **метою даної роботи** є обґрунтування та описання результатів впровадження програми з оптимізації засвоєння студентами ієрогліфічних компетенцій з урахуванням психологічних особливостей.

Огляд досліджень та публікацій. Сучасні науковці та методисти пострадянських країн наголошують у вивченні східних мов на потребі ознайомлення студентів з характером та філософією китайського та японського образу світу. Значущою умовою в опануванні ієрогліфіки вітчизняні науковці називають також відхід від колективних, уніфікованих форм викладання, для чого викладачам мови пропонується знати і пропонувати студентам/учням нові прийоми освоєння мовного матеріалу (О.Асадчих, С. Байрамова, Т. Бондарчук, Г. Воробйова, В. Голубець, І. Кочергін, Ю. Молоткова, У. Стрижак та ін.).

У відповідності до проаналізованих теоретичних джерел, описаних нами у попередніх публікаціях [10; 11], та згідно результатів проведеного емпіричного дослідження нами розроблено програму з оптимізації засвоєння ієрогліфічної писемності студентами, базовану на принципах когнітивного, компетентнісного та стратегічного підходів у навчанні.

Когнітивний підхід принципово відрізняється тим, що всі ці процеси (сприймання, увага, пам'ять, мислення, мовлення) розглядаються як складові загального процесу інформаційного обміну між людиною і середовищем (П. Бабінська, Л. Карпова, І. Мангус, Ю. Ситнов, А. Шамов, С. Шатилов, М. Холодна, А. Щепилова та ін.). Процес вивчення мови в умовах когнітивного фокусу носить дослідницький, експериментальний характер. У лінгвістичній освіті він забезпечує особистісний та інтелектуальний розвиток студентів, сприяє якісному перетворенню їх ментальних структур, зміцнює позитивну мотивацію у навчанні. Когнітивний підхід у вивченні ієрогліфіки акцентує увагу на усвідомленні суб'єктами навчання психолінгвістичних закономірностей засвоєння мови (С. Байрамова, Ю. Молоткова, В. Резаненко, Х. Шен, Helen H. Shen, Chen-hui Tsai, Lisha Xu, Shu Zhu та ін.).

Зокрема, С. Байрамова пропонує використовувати когнітивні принципи у методиці формування у студентів слуховимовних навичок. На думку науковця, когнітивний образ

© Наумова Ю. С.

китайської морфеми, закріплюючись у мовній свідомості студентів, механічно активізується в їх пам'яті у відповідній ситуації мовного спілкування. Його сформованість дозволяє студентам продукувати морфему з правильним інтонаційним контуром, швидко ідентифікувати звуковий склад і тон морфеми у потоці мовлення, виділяти і розуміти при сприйнятті на слух її значення, упізнавати графічний образ при читанні слів у транскрипції тощо [3]. На формування когнітивного образу китайської морфеми впливає образ фонематичної картини світу рідної мови, що визначає важливість встановлення на когнітивному рівні мовної свідомості студентів відповідності між мовною формою рідної мови і внутрішніми законами китайської мови.

В. Резаненком встановлено закономірності формування образів сприйняття графічної структури ієрогліфів та розроблено метод цілеспрямованого формування зорового та звукового перцептивних образів ієрогліфічного знаку. Згідно його моделі, первинне сприйняття ієрогліфічних знаків базується на детальному обстеженні індивідом їх графічних властивостей на трьох рівнях складності: рис, графем, графічних структур цілісного знаку. Відтак образи формуються на основі взємопов'язаних ознак структури єдиної системи [12].

Процес вивчення мови в умовах когнітивного фокусу носить дослідницький, експериментальний характер. У лінгвістичній освіті він забезпечує особистісний та інтелектуальний розвиток студентів, сприяє якісному перетворенню їх ментальних структур, зміцнює позитивну мотивацію у навчанні.

На сьогодні когнітивний аспект у навчальному процесі вищої школи є досить пріоритетним і передбачає розвиток не лише професійних компетентностей студентів, але й умов оволодіння ними, що, на нашу думку, потребує їх обізнаності у власних когнітивних стилях та навчальних стратегіях. Застосування когнітивних технологій у навчанні забезпечує усвідомлення студентами процесу засвоєння нового, розуміння свого поточного рівня знань та компетентностей, шляхів їх вдосконалення. Для цього студенти повинні оволодіти звичкою ставити собі запитання при виконанні тих чи інших навчальних завдань: «що я роблю, для чого/навіщо мені це треба, де я можу це застосувати і як цього досягти?». Це дозволяє підтримувати фокус уваги на завданні і забезпечує результуючий ефект.

Когнітивний підхід в основі психолого-дидактичних прийомів навчання іноземних мов створює базу для формування необхідного рівня іншомовних компетенцій. Компетентнісний підхід описує не стільки знання й навички людини, скільки поведінку, дії, в яких проявляються її знання, навички та здібності. У вищій освіті цей підхід передбачає контекстну доцільність діяльності, а також контекстну творчість, контекстно-рольову самоорганізацію, самоврядування, самооцінювання, саморегулювання, самокорекцію тощо, тоді як

© Наумова Ю. С.

традиційний кваліфікаційний підхід пов'язує професійно освітні програми із предметами праці, співвідноситься з їх характеристиками і мало враховує те, які можливості, готовності, знання і відносини є оптимальними з точки зору ефективності професійного життя людини [16]. Компетентнісний підхід враховує не лише здатність людини здійснювати необхідну діяльність, а й нести за неї відповідальність, усвідомлювати свої дії, що на сьогодні є безумовно конкурентоздатними критеріями для спеціалістів різних галузей ринку праці [5; 6; 16].

У вирішенні питань ефективної підготовці спеціалістів із знанням іноземних мов в руслі компетентнісного підходу варто говорити, перш за все, про мовну компетентність як потенційну здатність отримувати, переробляти і відтворювати інформацію, що містить сенс, тобто здійснювати мовну діяльність, і комунікативну компетентність як здатність вирішувати засобами іноземної мови актуальні для студентів завдання спілкування у побутовому, навчальному, діловому, культурному житті; як уміння користуватися фактами мови і мовлення для реалізації цілей спілкування.

Існують різні структурні компоненти мовних та комунікативних компетенцій для студентів факультетів іноземних мов. Серед них можна назвати наступні: лінгвістична, дискурсивна (мовленнєва), соціокультурна, психолінгвістична, стратегічна, інформаційно-аналітична, перекладацька, ділова та інші [19]. Формування та вдосконалення іншомовної комунікативної компетенції відбувається у єдності усіх її складових.

Зроблений нами аналіз різних навчальних програм з вивчення східних мов студентами ВНЗ показав, що основною їх метою є формування і розвиток іншомовної компетенції, під якою розуміється здатність і готовність студентів здійснювати міжособистісне і міжкультурне спілкування, організовуючи свою мовну поведінку адекватно завданням спілкування. Зокрема, іншомовна ієрогліфічна компетентність передбачає певний рівень володіння мовними та соціокультурними знаннями, уміннями, навичками і готовність їх реалізувати у мовних ситуаціях. Вона включає в себе ряд складових, а саме:

лінгвістичні компетенції – володіння катаканою та хіраганою; знання ієрогліфічних ключів (214); знання відмінностей між ієрогліфом-словом та ієрогліфом-морфемою; володіння лексичним ієрогліфічним мінімум згідно курсових програм; вміння правильно розуміти та використовувати граматичні форми і синтаксичні конструкції ієрогліфічного мовлення; графічні уміння та навички (начертання ієрогліфів); здатність розпізнавати осмислені письмові та усні тексти відповідно до правил і норм мови (читання, аудіювання);

соціокультурні компетенції – сукупність знань про національно-культурні особливості Японії; уміння проникати у нову, від-

© Наумова Ю. С.

мінну від своєї культуру, виробляти толерантне, поважне ставлення до цих відмінностей;

дискурсивні (мовленнєві) компетенції – знання різних типів іншомовних дискурсів Японії, правил їх побудови та застосування у різних ситуаціях спілкування; уміння розуміти контекстне значення сказаного; уміння обирати потрібну лінгвістичну форму, спосіб вираження в залежності від ситуації, комунікативної мети та наміру промовця тощо; передбачають вільне володіння мовою, розуміння почутого;

психолінгвістичні компетенції – розуміння того, як мова влаштована, які психологічні механізми, когнітивні процеси задіяні у сприйнятті та осмисленні сприйнятого, як відбувається перехід від прочитаного (візуально сприйнятого) до розуміння смислу;

стратегічні компетенції – уміння планувати діяльність із засвоєння мови, підтримувати позитивну мотивацію у досягненні поставленої мети; володіти набором ефективних стратегій долання труднощів при вирішенні навчальних завдань; розширювати їх репертуар;

інформаційно-аналітичні компетенції – вміння працювати (пошук, збір, зберігання, обробка) з різними джерелами професійної значимої іншомовної інформації (друкованими, електронними, Інтернет-ресурсами), уміння критично їх оцінювати у рамках здійснення навчально-дослідницьких завдань;

перекладацькі компетенції – визначають наявність знань з теорії перекладацької діяльності та умінь здійснювати адекватний переклад з урахуванням стилю, жанру, манери викладення, метафоричності мови тощо. Усі вищезазначені компоненти ієрогліфічної компетентності знаходяться у відносинах взаємовпливу та взаємопроникнення і формуються поступово на різних етапах навчального процесу ВНЗ.

Останнім часом у обговоренні ефективних методів оволодіння японською мовою багато уваги приділяється ролі самоорганізації студентів, оскільки аудиторний час, передбачений на вивчення мови з викладачем, є обмеженим. У зарубіжній літературі ці питання вирішуються у стратегічному підході через поняття навчальних та учбових стратегій.

Під стратегіями розуміють спосіб розвитку лінгвістичних та соціолінгвістичних компетенцій [21]. Також ними називають особливі плани досягнення мети, альтернативні програми з подолання перешкод, що виникають в тому чи іншому вигляді людської діяльності, що діють як на свідомому, так і на підсвідомому рівні. Це і своєрідні способи та прийоми ефективного виконання завдань, які людина ставить перед собою [24], і особлива поведінка та спосіб мислення людини, які вона застосовує при осмисленні та запам'ятовуванні інформації [22] тощо.

Найчастіше зміст поняття «стратегія» в освіті зводиться до певного набору операцій,

© Наумова Ю. С.

дій та індивідуальних ресурсів, що можуть бути використані учнем/студентом з метою вирішення ним навчальних завдань. На відміну від прийомів навчання стратегії мають більш складний, комплексний характер. Це ціла група дій, організованих спеціально для того, щоб досягти кінцевої мети. Тобто стратегія – це свідоме вміння, ефективність якого відома (А. Коэн, Дж. О'Меллі та А. Шамо, Р. Оксфорд та ін.).

Вивченню стратегій у оволодінні ієрогліфічними мовами, зокрема японської, присвячено роботи Рубіна та Вендена, О'Меллі та А. Шамо, А. Коєна, Оказакі, Танака Нозомі, Сайто Сатомі, Юн Дзіхьон та ін.

Кожна стратегія передбачає володіння набором елементарних дій або технік. Так, когнітивні стратегії – це поведінка і розумові операції, здійснювані суб'єктом навчання для кодифікації нової мови. Вони застосовуються при взаємодії з навчальним матеріалом, маніпулюванні ним і передбачають відбір, організацію, збереження, інтеграцію нових знань. Причому стратегії передбачають власний для особи стиль цих маніпуляцій, що не зводяться до уніфікованих. Вони зумовлені індивідуальними когнітивними стилями суб'єкта навчання, що характеризуються розбіжностями в області сприйняття та обробки інформації, швидкості, регуляції, координації пізнавальних процесів тощо.

До когнітивних стратегій у засвоєнні японських ієрогліфів можна віднести наступні дії: морфологічний аналіз компонентів ієрогліфа; систематизація та угруповання матеріалу за темами, ключами, кількістю рис, подібності образів тощо; наведення прикладів використання одного ключа в різних ієрогліфах; використання Інтернет ресурсів; робота зі словниками (як друкованими так і он-лайн); переклад; інтерпретація значень.

Стратегіям заучування властиві наступні дії в опануванні ієрогліфіки: багаторазове акуратне прописування ієрогліфів з дотриманням правил послідовності написання рис ієрогліфа; каліграфія; обведення ієрогліфів у зошиті; використання тренувальних он-лайн ресурсів. За опитуваннями студентів різних країн, в тому числі і в опитуванні українських студентів, проведеному нами, дана стратегія є однією з найрозповсюджених.

Стратегії запам'ятовування різними дослідниками або включені до групи когнітивних, або виділяться у окрему. Якщо описувати ці стратегії порізно, то діями мнемічних стратегій будуть: механічне повторення через багаторазове прописування; повторення через інтервали часу; асоціативне запам'ятовування (використання ключів, метафоричних образів, семантичних полів); метод «історій»; використання візуальних наочностей (картинки, комікси); використання карток повтору.

Контекстуальні стратегії – способи тлумачення змісту ієрогліфічних знаків за контекстом: знаходження вивчених ієрогліфів у тексті і за контекстом розуміння смислу про-

© Наумова Ю. С.

читаного; вживання складання фраз, словосполучень у контексті тощо.

Метакогнітивні стратегії відносяться до області планування і самоконтролю над власним навчанням. Діями цих стратегій можна вважати: визначення загальної (перспективи у використанні мови у майбутньому) та проміжних (оволодіння відповідними компетенціями) цілей; планування (постановка завдань та визначення кроків їх реалізації); самооцінка, оцінка власних досягнень тощо.

Афективні стратегії характеризують емоційні реакції при спробах вирішення навчального завдання. Вони можуть слугувати засобом самозаохочення; подолання комунікативних бар'єрів; знижувати занепокоєння, тривогу; розвивати наполегливість, впевненість у своїх силах. Діями афективних або емоційних стратегій можуть бути: контроль емоцій; формування довготривалого позитивного емоційного стану для виконання поставлених завдань; розпізнавання своїх емоційних станів та керування ними (емоційний інтелект) тощо.

Соціальні стратегії стосуються взаємовідносин між учасниками навчального процесу. Вони включають: уміння і бажання ставити запитання; співпрацю; перепитування; роботу у групах тощо.

Компенсаторні стратегії – це прийоми, що дозволяють подолати дефіцит мовних засобів або недостатній розвиток мовленнєвих умінь. Діями компенсаторних стратегій можуть бути: підбір ієрогліфів близьких за змістом; скорочення, спрощення висловлювання; перифраз; паралінгвістичні засоби (міміка, жести); прописування ієрогліфу на долоні, у повітрі тощо.

Стратегічні ресурси учня/студента залежать від навчального досвіду, культурного і етнічного походження, особистості, статі, мети вивчення мови, когнітивного стилю студента тощо. Причому помічено, що стратегії, засвоєнні у вивченні рідної мови, потребують реструктуризації, розвитку, оскільки їх використання при засвоєнні нової мови може стати малоефективним або неадекватним. Особливо це стосується засвоєння ієрогліфічної мови.

Оволодіння студентами навчальними стратегіям дозволяє їм розширити індивідуальний когнітивний потенціал, інтенсифікувати і оптимізувати процес оволодіння мовою; пристосовувати власні стратегічні ресурси до особливостей мови. Опанування новими стратегіями сприяє більш усвідомленому підходу до процесу вивчення мови, розвиває самостійність (автономність) студента в умовах, коли немає викладача (позааудиторна робота з вивчення мови); вказує на важливість активізації прихованих (потенційних) можливостей для самостійного навчання.

Виклад основного матеріалу та результатів експерименту. У відповідності до описаних підходів, психолого-дидактичними

© Наумова Ю. С.

умовами оптимізації процесу засвоєння ієрогліфічної мови студентами нами визначено наступні:

- реалізація індивідуально-особистісного підходу, що полягає у розподілі відповідальності за результати навчальної діяльності студентів між викладачем та студентом: викладач виконує методичну, організаційну, контрольно-аналітичну, інформаційну, ілюстративну, спрямовуючу, розвивальну, виховну, діагностичну, стимулюючу, прогностичну, фасилітативну та інші функції; студент визначає рівень, мету своїх навчальних досягнень, будує плани реалізації навчальних завдань, пізнає свої когнітивні ресурси та постійно їх розвиває, обирає ефективні стратегії подолання перешкод у досягненні поставленої мети, самооцінює проміжні результати своєї діяльності і корегує при необхідності обрані учбові стратегії тощо;

- впровадження прозорої системи оцінювання та контролю у відповідності до виділених професійних компетенцій, для чого форми контролю, критерії, зміст та строки виконання учбових завдань повинні заздалегідь пред'являтись студентові, завдяки чому уможливлюється постановка ними мети, розробка плану та вибір необхідних стратегій реалізації;

- ознайомлення з культурою та історією мови давнього Китаю та Японії, пояснення культурних та мовних зв'язків;

- усвідомлення студентами власних когнітивних стилів засвоєння знань та вирішення пізнавальних завдань;

- опора на образну сферу студентів, надання процесу формування візуально-семантичних образів керованого характеру;

- цілеспрямований розвиток учбових стратегій студентів при засвоєнні ієрогліфіки на початкових етапах, активізація розширення їх репертуару на просунутих етапах;

- керований вплив на мотивацію студентів через цілепокладання – постановку ними власної мети щодо засвоєння ієрогліфіки, формулювання завдань (кроків) та визначення власних ресурсів її досягнення.

Розроблена авторська програма з підвищення рівня ефективності опанування студентами ієрогліфічних компетенцій передбачала реалізацію наступних завдань:

1) ознайомлення студентів з національно-культурними особливостями Японії та Китаю (давніх і сучасних) та історією ієрогліфічної мови;

2) проведення діагностики (самодіагностики) студентів з визначення їх когнітивних стилів (полезалежний/ поленезалежний, рефлексивний/ імпульсивний, широкий/вузький діапазон еквівалентності); ознайомлення студентів зі специфікою цих відмінностей й тим, як це впливає на вибір способів засвоєння ними ієрогліфічних знаків;

3) цілеспрямований розвиток навику формування візуально-семантичних образів

© Наумова Ю. С.

ієрогліфічних знаків японської мови з урахуванням індивідуальних когнітивних стилів пізнання;

4) розвиток умінь студентів у постановці власної мети з опанування відповідним рівнем ієрогліфічної компетентності, планування кроків та вибір засобів їх досягнення;

5) ознайомлення студентів зі стратегіями вирішення навчальних завдань, демонстрація (пропозиція) тих, що визначаються викладачем за ефективні, спонукання на пошук власних;

6) спонукання студентів до виявлення креативності (як нешаблонності мислення) у опануванні ієрогліфічними компетенціями.

При реалізації програми у формі факультативу нами впроваджувались різноманітні форми аудиторної та позааудиторної роботи (індивідуальної та кооперативної), відбувалось інформування студентів про можливості ефективного застосування електронних пристроїв та Інтернет-ресурсів у вирішенні поставлених ними навчальних завдань.

Програма розрахована на 5 модулів, кожний з яких реалізує відповідне завдання і, одночасно, підпорядкований загальній меті. Структура модулів носить умовний характер і враховує принцип комплексності та взаємопроникнення.

Перший модуль програми: «Історія ієрогліфічної мови. Сучасні національно-культурні особливості Японії. Ієрогліфічна каліграфія». Мета його: формування соціокультурної компетентності як здатності студентів опановувати та присвоювати ними іншу картину світу в її тісній взаємодії з рідною картиною світу. В результаті такої взаємодії у свідомості студентів утворюється комплексне міжкультурне знання, що актуалізується у процесі сприйняття та розуміння графічних знаків нової мови. Ознайомлення студентів з національно-культурними особливостями країн Сходу та історією мови повинно відбуватись на початкових етапах навчання і так само може актуалізуватись у подальші періоди навчання. Зміст модулю передбачає усвідомлення студентами психолінгвістичних розбіжностей у засвоєнні мови, спрямований на запобігання розвитку комплексів та психологічних бар'єрів, що природно виникають у початківців при зустрічі з незвичною писемністю, і появою тривоги з приводу неможливості її опанування.

Другий модуль «Визначення студентами власних когнітивних стилів» має за мету ознайомлення студентів з поняттям когнітивних стилів, з необхідністю врахування індивідуальних пізнавальних відмінностей для ефективного засвоєння нового матеріалу. Діагностика студентів з визначення когнітивних стилів (полезалежного/поленезалежного, рефлексивного/ імпульсивного, широкого/вузького діапазону еквівалентності) проводиться студентами самостійно із застосуванням відповідних Інтерен-ресурсів, де це оцінювання можна пройти он-лайн. Викладач напередодні озна-

© Наумова Ю. С.

йомлює студентів з поняттям когнітивного стилю і його роллю у опануванні знаннями, зокрема у вивченні ієрогліфічної мови, специфікою цих відмінностей й тим, як це впливає на вибір способів засвоєння ними ієрогліфічних знаків.

Мета третього модулю «Формування візуально-семантичних образів ієрогліфічних знаків японської мови» спрямована на підвищення рівня засвоюваності ієрогліфічних знаків при опорі на образну сферу студентів. Обґрунтування доцільності такого засобу та його технологія описана нами в інших публікаціях [11].

Модуль четвертий: «Основи цілепокладання». Його мета – підвищення рівня мотивації досягнення; розвиток умінь студентів у постановці власної мети з опанування відповідним рівнем ієрогліфічної компетентності, планування кроків та вибору засобів її досягнення. Впровадження даного модулю зумовлено висновками, отриманими в ході констатувального експерименту, де було визначено роль внутрішньої особистісно-зорієнтованої мотивації у ефективності навчальної успішності студентів при засвоєнні ієрогліфічної мови. Зокрема, мотивацію студентів у досягненнях підтримує зв'язок особистого сенсу навчання із задоволенням від процесу навчання.

Модуль реалізовується у наступній послідовності: 1) міні-тренінг з основ цілепокладання – постановки мети та кроків її досягнення; 2) формулювання студентами власної загальної мети з освоєння мови (чого досягти у майбутньому) та парціальної мети (на період проходження експерименту); 3) робота у парах для звітування проміжних результатів протягом тривалості експерименту; 4) обговорення результатів досягнень та труднощів виконання поставлених завдань у групі з викладачем; обмін думками, надання рекомендацій (раз на місяць).

П'ятий модуль «Стратегії вирішення навчальних завдань», мета якого – ознайомлення студентів з поняттям пізнавальних стратегій, організація прийомів з їх вибору та освоєння. Його реалізація відбувається засобами міні-лекторію (повідомлення викладача щодо стратегій вирішення навчальних завдань, їх роль у ефективності опанування професійними компетенціями), демонстрацією (пропозицією) тих, що вважаються викладачеві ефективними (по 5-10 хвилин на кожному занятті); спонукання студентів на пошук власних стратегій, пропозиція ділитися ефективними надбаннями з іншими (реалізовується протягом усього періоду реалізації програми).

Програма побудована таким чином, що викладачі можуть її використовувати на усіх етапах підготовки студентів факультетів східних мов з урахуванням рівня засвоєння студентами ієрогліфічними компетенціями, акцентуючи увагу на тих компонентах, які є недостатніми для досягнення ефективності.

Дана програма була апробована у екс-

© Наумова Ю. С.

перименталній групі студентів 2 курсу Київського лінгвістичного університету у вигляді факультативу «Засвоюємо японську із задоволенням». Критеріями оцінки її ефективності стали такі компоненти загальної ієрогліфічної компетентності як: лінгвістична, соціокультурна, стратегічна та інформаційно-аналітична, які визначались методом експертних оцінок, результатів спеціально розроблених тестів та самооцінок студентів.

Результати розподілу рівнів вищезазначених та загальної ієрогліфічної компетентності у студентів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп представлено у таблиці 1.

За результатами контрольного оцінювання, студенти, які пройшли програму факультативу та виконали поставлені в ньому завдання, показали приріст у засвоєнні ієрогліфічної компетентності: по завершенню експерименту 80,7% студентів ЕГ мали високий (30,7%) та середній рівень (50%) її опанування. Суттєвих позитивних зрушень набули такі її види, як: стратегічна та лінгвістична (у ЕГ удвічі збільшилась кількість студентів з високим їх рівнем і, відповідно, зменшилась кількість тих, хто мав низький), а кількість студентів, хто погано володів інформаційно-аналітичною компетенцією знизилось у 2,5 рази (з 38,4% до 15,3%).

Зіставлення часток позитивних зрушень після експерименту у ЕГ та КГ проводилось за методом кутового перетворення Фіше-

Таблиця 1.

Рівні засвоєння ієрогліфічних компетенцій студентами ЕГ та КГ до та після експерименту

N=50

Види компетенцій	Рівні	До експерименту				Після експерименту			
		ЕГ (n=26)		КГ (n=24)		ЕГ (n=26)		КГ (n=24)	
		Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
Лінгвістична	Вис.	3	11,5	4	16,6	7	26,9	4	16,6
	Сер.	16	61,5	13	54,1	15	57,6	14	58,3
	Низьк.	7	26,9	7	29,1	4	15,3	6	25
Соціокультурна	Вис.	4	15,3	4	16,6	9	34,6	5	20,8
	Сер.	14	53,8	12	50	13	50	13	54,1
	Низьк.	8	30,7	8	33,3	4	15,3	6	25
Стратегічна	Вис.	3	11,5	3	12,5	7	26,9	4	16,6
	Сер.	12	46,1	12	50	14	53,8	13	54,1
	Низьк.	11	42,3	9	37,5	5	19,2	7	29,1
Інформаційно-аналітична	Вис.	6	23	5	20,8	9	34,6	6	25
	Сер.	10	38,4	10	41,6	13	50	11	45,8
	Низьк.	10	38,4	9	37,5	4	15,3	7	29,1
Загальна ієрогліфічна компетентність	Вис.	4	15,3	3	12,5	8	30,7	4	16,6
	Сер.	13	50	13	54,1	13	50	14	58,3
	Низьк.	9	34,6	8	33,3	5	19,2	6	25

© Наумова Ю. С.

ра φ^*. Для перевірки відмінностей ми провели розрахунок різниці у показниках учасників досліджуваних груп до та після експерименту. Критерієм відмінностей («наявності ефекту») нами було обрано зрушення результатів у бік приросту опанування ієрогліфічними компетенціями студентами на 2 бали і більше. Так було з'ясовано, що у ЕГ кількість студентів, які продемонстрували підвищення рівня загальної ієрогліфічної компетенції, дорівнює 16 особам (61,5%), а у КГ – 7 (29,1%). Розрахунок кутового перетворення довів наявність значущості відмінностей у ЕГ на рівні $p \leq 0{,}01$: $\varphi^*_{емп.}$ (2,394) $\geq \varphi^*_{крит.}$ (2,31).

Отримані результати ми пов'язуємо з актуалізацією у програмі таких способів опанування мовою, на які у традиційних існуючих підходах мало або зовсім не звертається уваги, а саме: зміщення акценту навчання з «що?» зробити, досягти на «як? для чого?», привернення уваги студентів на індивідуальні особливості засвоєння ними нового та використання переваг свої когнітивних стилів та стратегій навчання, розвиток ресурсів, яких бракує, утримання фокусу на досягненні. Різноманітний формат засобів вивчення ієрогліфів, творча і невимушена атмосфера, впровадження групової та дружньої підтримки, надання можливості студенту рухатись у власному ритмі – все це сприяло підвищенню результативності опанування ієрогліфікою, про що зазначили як самі студенти, що брали участь у експериментальній програмі, та їх викладачі. Об'єктивними показниками позитивних досягнень стали також результати сесійного контролю – майже усі студенти експериментальної групи накопичили відповідну кількість балів з фахових дисциплін протягом семестру. Вони відрізнялись активністю та наполегливістю. У студентів контрольної групи зрушення відбулись незначущі, а деякі свої результати навіть погіршили.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вищезазначені результати засвідчують ефективність впровадження у навчальний процес підготовки спеціалістів із східних мов заявлених психолого-дидактичних умов. Реалізація поставлених завдань програми дозволила студентам:

підвищити рівень обізнаності з історії та сучасного стану розвитку японської мови та мовлення, усвідомити психолінвістичні відмінності її засвоєння у порівнянні з рідною;

визначити і почати враховувати на практиці власні інтелектуальні ресурси у вигляді когнітивних стилів пізнання;

сформувати уміння адекватно використовувати власні когнітивні стратегії у вирішенні різноманітних навчальних завдань, зокрема, при опануванні ієрогліфікою; обирати ефективні стратегії, відмовлятись від тих, що не працюють, збагачувати ті, що вже засвоєні;

розвинути здатність формулювати мету (Чого я хочу досягти?), визначати її цінність (Для чого це мені?), планувати її реалізацію (Як цього досягти? За рахунок яких ре-

© Наумова Ю. С.

сурсів?), підтримувати мотивацію досягнення;

підвищити рівень ієрогліфічної компетентності.

стати більш усвідомленими і навчитись брати на себе відповідальність за навчальні результати.

На подальше вивчення заслуговує питання дії механізму впливу когнітивних стилів на формування образів графічних елементів ієрогліфічного письма.

Перелік використаних джерел:

1. *Асадчих О. В.* Методика навчання студентів мовних спеціальностей усного японського монологічного мовлення на початковому етапі : автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Оксана Василівна Асадчих. – Київ : Б.в., 2007 . – 23 с.

2. *Бабинская П. К.* Коммуникативно-когнитивный подход к овладению иностранным языком как средством межкультурной коммуникации / П.К. Бабинская, А.А. Мирский // Замежныя мовы ў Рэспубліцы Беларусь, 2001. – № 1. – С. 4-7.

3. *Байрамова С. И.* Формирование слухопроизносительных навыков на основе когнитивного образа морфемы (китайский язык, неязыковой вуз). Специальность 13.00.02 – теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки). – Улан-Удэ – 2016. – 26с.

4. *Воробьева Г. Н.* Методическое пособие для преподавания японских иероглифов. / В.М. Воробьев, Г.Н. Воробьева. – Бишкек : КНУ, ИИМОП, 2013. – 133 с.

5. *Зеер Э. Ф.* Компетентностный подход как методологическая позиция обновления профессионального образования / Э. Ф. Зеер // Вестник Учебно-методического объединения по профессионально-педагогическому образованию / Рос. гос. проф.-пед. ун-т. – Екатеринбург, 2005. – Вып. 1 (37). – С. 5-12.

6. *Зимняя И. А.* Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.

7. *Карпова Л. И.* Формирование коммуникативной грамматической компетенции в неязыковом вузе : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02 / Л. И. Карпова. – Волгоград, 2005. – 260 с.

8. *Кочергин И. В.* Очерки лингводидактики китайского языка. /И.В. Кочергин. Издание второе, испр. и доп. – М. : АСТ. Восток-Запад, 2006. – 192 с.

9. *Молоткова Ю. В.* Обучение иероглифическому письму студентов языкового вуза (китайский язык): автореф. дисс. на соискание научн. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)» / Ю.В. Молоткова. – Минск, 2014. – 27с.

10. *Наумова Ю. С.* Психологічні особливості засвоєння ієрогліфічної писемності студентами. / Ю.С.Наумова // Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць. – Запоріжжя, 2017 № 1 (11). – С.61-68.

11. *Наумова Ю. С.* Структура процесу засвоєння студентами візуально-семантичного образу ієрогліфу. / Ю.С.Наумова // Психолінгвістика. Psycholinguistics. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – С.258-273.

12. *Резаненко* Володимир Федорович. Формально-змістові взаємозв'язки елементів сучасної ієрогліфічної писемності : Дис... д-ра філол. наук: 10.02.15 / Київський ун-т ім. Т.Г. Шевченка. – К., 1996. – 431с.

13. *Ситнов Ю. А.* Коммуникативно-когнитивная методика обучения иностранным языкам (на материале сложных грамматических явлений испанского языка) : [монографія] / Ю. А. Ситнов. – Пятигорск : ПГЛУ, 2004. – 218 с.

14. *Стрижак У. П.* Система обучения иероглифической письменности :Японский язык / Стрижак Ульяна Петровна: Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 : М., 2005 155 с. РГБ ОД, 61:05-13/1583

15. *Холодная М. А.* Когнитивные стили : о природе человеческого ума / М. А. Холодная. – М. : ПЕР СЭ, 2002. – 304 с.

© Наумова Ю. С.

DOI (Article): https://doi.org/10.31108/1.2019.1.21.12

16. *Хуторской А. В.* Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А.В. Хуторской. // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – 23 апреля. – [Електронна версія] – Режим доступу: http://www. eidos.ru/ journal/2002/0423. Htm

17. *Чекун О. А.* Дидактический потенциал информационных и коммуникационных технологий в обучении иностранным языкам в высшей школе // Инновационные подходы в обучении иностранным языкам: Сб. научных ст. по итогам научного семинара 2012 г. Вып. 1. М., 2012. – С. 112-116.

18. *Шамов А. Н.* Когнитивный подход к обучению лексике: моделирование и реализация (Базовый курс немецкого языка) : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.02 / Шамов Александр Николаевич. – Н. Новгород, 2005. – 537 с.

19. *Шепель Ю. О.* Лингвистика. Лингвокультуролгия. / Ю.О.Шепель, М.Л. Вотінцева. – Днепр, 2017. – Т. 11. – Часть 2. – 306 с.

20. *Щепилова А. В.* Когнитивный принцип в обучении второму иностранному языку: к вопросу о теоретическом обосновании / А.В. Щепилова // ИЯШ, 2003. – № 2 . – С. 4-11.

21. *Learner* Strategies: Theoretical Assumptions, Research History and Typology. In Wenden & Rubin (Eds.). Stern, H. (1983).

22. *Learning* strategies in Second Language Acquisition. Cambridge: Cambridge University Press. O'Malley M & A U Chamot. (1994)

23. *Thompson I.*, Rubin J. Can Strategy Improve Listening Comprehension. Foreign Language Annuals, 1992. - 263 c.

24. *Variables* Affecting Choice of Language Learning Strategies by University Students.The Modern Language Journal, (3): Oxford, R. 1990. – P. 291-299.

25. *Shen H. H.* Lexical accessing for ambiguous words among advanced Chinese L2 learners /Helen_H_Shen. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https:// www.researchgate.net/scientific-contributions/74113780_

26. *Research* Among Learners of Chinese as a Foreign Language// Michael E. Everson (Editor), Helen H. Shen (Editor) - Published February 5th 201 by National Foreign Langauge Resource Center. – 180p.

27. *Teaching* Chinese as a Second Language: Listening Acquisition and Instruction Authors: Chuanren Ke, Chen-hui Tsai, Lin Gu & Yi-tzu Huang. - Beijing University Press.

28.賈國均.科學適用的字理識字教學法. – 長沙: 湖南人民出版社, 2001. 270页. / Цзя Гоцзюнь. Научно-обоснованная методика преподавания иероглифики. Чанша, 2001. 270 с.

29.孙，德金. 对外汉字教学研究 Сунь, Дэцзинь. (Исследования вопроса обучения иностранных студентов иероглифике) / 德金孙. – 北京 : 商务印书馆, 2006. – 482 页.

30.于, 魁荣. 小学写字教学法 Юй, Куижун. (Методика обучения написанию иероглифов в младшей школе) / 魁荣于. – 北京 : 人民教育出版社, 2000. – 262 页.

References (Transliteration):

1. *Asadchih O. V.* Metodika navchannja studentv movnih specal'nostej usnogo japons'kogo monologchnogo movlennja na pochatkovomu etap avtoref. dis ... kand. ped. nauk 13.00.02 Oxana Vasilvna Asadchih. Kiv B.v. 2007 . 23 s.

2. *Babinskaja P. K.* Kommunikativno-kognitivnyj podhod k ovladeniju inostrannym jazykom kak sredstvom mezhkul'-turnoj kommunikacii P.K. Babinskaja A.A. Mirskij Zamezhnyja movy R'espublicy Belarus' 2001. 1. S. 4-7.

3. *Bajramova S. I.* Formirovanie sluhoproiznositel'nyh navykov na osnove kognitivnogo obraza morfemy kitajskij jazyk nejazykovoj vuz. Special'nost' 13.00.02 teorija i metodika obuchenija i vospitanija inostrannye jazyki. Ulan-Ud'e 2016. 26s.

4. *Vorob'eva G. N.* Metodicheskoe posobie dlja prepodavanija japonskih ieroglifov. V.M. Vorob'ev G.N. Vorob'eva. Bishkek KNU IIMOP 2013. 133 s.

© Наумова Ю. С.

5. *Zeer 'E. F.* Kompetentnostnyj podhod kak metodologicheskaja pozicija obnovlenija professional'-nogo obrazovanija 'E. F. Zeer Vestnik Uchebno-metodicheskogo ob'edinenija po professional'no-pedagogicheskomu obrazovaniju Ros. gos. prof.-ped. un-t. Ekaterinburg 2005. Vyp. 1 37. S. 5-12.

6. *Zimnjaja I. A.* Kljuchevye kompetencii novaja paradigma rezul'tata obrazovanija. I.A. Zimnjaja Vysshee obrazovanie segodnja. 2003. 5. S. 34-42.

7. *Karpova L. I.* Formirovanie kommunikativnoj grammaticheskoj kompetencii v nejazykovom vuze dis. kand. ped. nauk 13.00.02 L. I. Karpova. Volgograd 2005. 260 s.

8. *Kochergin I. V.* Ocherki lingvodidaktiki kitajskogo jazyka. I.V. Kochergin. Izdanie vtoroe ispr. i dop. M. AST. Vostok-Zapad 2006. 192 s.

9. *Molotkova Ju. V.* Obuchenie ieroglificheskomu pis'mu studentov jazykovogo vuza kitajskij jazyk avtoref. diss. na soiskanie nauchn. stepeni kand. ped. nauk spec. 13.00.02 Teorija i metodika obuchenija i vospitanija inostrannye jazyki Ju.V. Molotkova. Minsk 2014. 27s.

10. *Naumova Ju. S.* Psihologchn osoblivost zasvonnja roglfchno pisemnost studentami. Ju.S.Naumova Problemi suchasno psiholog zbrnik naukovih prac'. Zaporzhzhja 2017 1—S.61-68.

11. *Naumova Ju. S.* Struktura procesu zasvonnja studentami vzual'no-semantichnogo obrazu roglfu. Ju.S.Naumova Psiholngvstika. Psycholinguistics. Perejaslav-Hmel'nic'kij 2018. S.258-273.

12. *Rezanenko* Volodimir Fedorovich. Formal'no-zmstov vzamozvjazki elementv suchasno roglfchno pisemnost Dis... d-ra flol. nauk 10.02.15 Kivs'kij un-t m. T.G. Shevchenka. K. 1996. 431s.

13. *Sitnov Ju. A.* Kommunikativno-kognitivnaja metodika obuchenija inostrannym jazykam na materiale slozhnyh grammaticheskih javlenij ispanskogo jazyka monografja Ju. A. Sitnov. Pjatigorsk PGLU 2004. 218 s.

14. *Strizhak U. P.* Sistema obuchenija ieroglificheskoj pis'mennosti Japonskij jazyk Strizhak Ul'jana Petrovna Dis. ... kand. ped. nauk 13.00.02 M. 2005 155 c. RGB OD 6105-131583

15. *Holodnaja M. A.* Kognitivnye stili o prirode chelovecheskogo uma M. A. Holodnaja. M. PER S'E 2002. 304 s.

16. *Hutorskoj A. V.* Kljuchevye kompetencii i obrazovatel'nye standarty A.V. Hutorskoj. Internet-zhurnal 'Ejdos. 2002. 23 aprelja. Elektronna versja Rezhim dostupu httpwww. eidos.rujournal20020423. Htm

17. *Chekun O. A.* Didakticheskij potencial informacionnyh i kommunikacionnyh tehnologij v obuchenii inostrannym jazykam v vysshej shkole Innovacionnye podhody v obuchenii inostrannym jazykam Sb. nauchnyh st. po itogam nauchnogo seminara 2012 g. Vyp. 1. M. 2012. S. 112-116.

18. *Shamov A. N.* Kognitivnyj podhod k obucheniju lexike modelirovanie i realizacija Bazovyj kurs nemeckogo jazyka dis. d-ra ped. nauk 13.00.02 Shamov Alexandr Nikolaevich. N. Novgorod 2005. 537 s.

19. *Shepel' Ju. O.* Lingvistika. Lingvokul'turolgija. Ju.O.Shepel' M.L. Votnceva. Dnepr 2017. T. 11. Chast' 2. 306 s.

20. *Schepilova A. V.* Kognitivnyj princip v obuchenii vtoromu inostrannomu jazyku k voprosu o teoreticheskom obosnovanii A.V. Schepilova IJaSh 2003. 2 . S. 4-11.ov.

21. *Learner* Strategies: Theoretical Assumptions, Research History and Typology. In Wenden & Rubin (Eds.). Stern, H. (1983).

22. *Learning* strategies in Second Language Acquisition. Cambridge: Cambridge University Press. O'Malley M & A U Chamot. (1994)

23. *Thompson I.*, Rubin J. Can Strategy Improve Listening Comprehension. Foreign Language Annuals, 1992. - 263 c.

24. *Variables* Affecting Choice of Language Learning Strategies by University Students.The Modern Language Journal, (3): Oxford, R. 1990. – P. 291-299.

25. *Shen H.H.* Lexical accessing for ambiguous words among advanced Chinese L2 learners /Helen_H_Shen. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https:// www.researchgate.net/scientific-contributions/74113780_

© Наумова Ю. С.

DOI (Article): https://doi.org/10.31108/1.2019.1.21.12

26. *Research* Among Learners of Chinese as a Foreign Language// Michael E. Everson (Editor), Helen H. Shen (Editor) - Published February 5th 201 by National Foreign Langauge Resource Center. – 180p.

27. *Teaching* Chinese as a Second Language: Listening Acquisition and Instruction Authors: Chuanren Ke, Chen-hui Tsai, Lin Gu & Yi-tzu Huang. - Beijing University Press.

28. 賈國均.科學適用的字理識字教學法. – 長沙: 湖南人民出版社, 2001. 270页. / Цзя Гоцзюнь. Научно-обоснованная методика преподавания иероглифики. Чанша, 2001. 270 с.

29. 孙，德金. 对外汉字教学研究 Сунь, Дэцзинь. (Исследования вопроса обучения иностранных студентов иероглифике) / 德金孙. – 北京 : 商务印书馆, 2006. – 482 页.

30. 于, 魁荣. 小学写字教学法 Юй, Куижун. (Методика обучения написанию иероглифов в младшей школе) / 魁荣于. – 北京 : 人民教育出版社, 2000. – 262 页.

Naumova Julia

Postgraduate Student, Department of Psychology, National Pedagogical Dragomanov University, Teacher of Japanese at Kyiv National Linguistic University, Kyiv (Ukraine)

PSYCHOLOGICAL AND DIDACTICAL CONDITIONS OF IMPROVEMENT IN LEARNING HIEROGLIPHIC WRITING EFFICIENCY (AT THE EXAMPLE OF JAPANESE)

ABSTRACT

The article is devoted to the substantiation and description of the results of introducing the multipronged methodology of improving the efficiency of learning hieroglyphic writing into the educational process of training the students of the departments of oriental languages.

Hieroglyphic writing differs significantly from the European way of language codification of reality. Theoretical analysis of the study of this issue and the empirical experience obtained directly in our study prove that the use of standardized programs while learning the hieroglyphics, as well as of the methods used by the Japanese themselves, do not give the desired effect. Students demonstrate poor performance when learning hieroglyphics particularly and often lose their motivation to learn the language overall.

Methodologists who seek techniques and methods to improve the efficiency of mastering Eastern languages by European speakers point out the need to take into account the etymological, cultural basis of the hieroglyphic writing system, believing that it is necessary for students to familiarize themselves with the character and phi-

© Наумова Ю. С.

losophy of the Chinese and Japanese visualization of the Universe and the psychological components of a learning process. At the same time, special scientifically based programs that take into account the full range of psychological characteristics of mastering the hieroglyphic languages actually do not exist in Ukraine. Out of the psychological components, linguists pay attention mainly to the processes of memorization and / or motivation.

The purpose of this article is to describe, substantiate and bring the evidence base of the effectiveness of introducing into the educational process a program that optimizes the success of students about learning hieroglyphics, taking into account the implementation of certain psychological and pedagogical conditions. In our methodology conditions are defined as follows: the inextricable link between the language and the culture and history of ancient China and Japan; students' assessment and accounting of their own cognitive styles of learning and solving educational tasks; reliance on the students` world of images e, management and self-management of the process of assimilation of visual-semantic images of hieroglyphic signs; purposeful development and expansion of the repertoire of students` learning strategies while mastering hieroglyphics; management and support of students` motivation, helping them with formulating goals, objectives and finding their own resources to achieve them; implementation of an individual-personal approach, implying the distribution of responsibility for the results of educational activities between the teacher and the student; introduction of a transparent system of assessment and control in accordance with the selected hieroglyphic competencies, for which the forms of control, criteria, content and deadlines for the implementation of training tasks must be presented to the student in advance. Thanks to the creation of the described conditions, it becomes possible for students to set a goal, develop a plan, select the necessary strategies to achieve results. The implementation of these conditions is determined by the principles of cognitive, competence-based and strategic approaches to the training and professional training of students. In particular, the cognitive approach to the study of hieroglyphics focuses attention on the students' awareness of the psycholinguistic patterns of language learning, provides students with an understanding of the process of learning a new one, taking into account the current level of competencies and their improvement. This approach, based on psychological and didactic teaching methods, creates the basis for the formation of the necessary level of foreign language competencies, in particular, hieroglyphic ones. When Students master the learning strategies it allows them to expand their individual cognitive potential, to intensify and optimize the process of mastering the language, to learn how to adequately use their own strategic resources, taking into account the specifics of language learning.

The implementation of the program, taking into account the above-mentioned psycholog-

© Наумова Ю. С.

ical and pedagogical conditions, made it possible to identify and statistically prove its effectiveness. Students who have completed an elective program have demonstrated certain progress about mastering the hieroglyphic competencies. In particular, significant improvements have been noted about mastering such types of hieroglyphic competencies as strategic and linguistic ones. Comparison of the shares of positive shifts after the experiment in the experimental and control groups using the Fisher's angle transformation method φ * showed improvement about the level of mastering the general hieroglyphic competence at the significance level ($p \leq 0.01$) in the group of students who completed the program.

Key words: hieroglyph, hieroglyphic writing, visual semantic image of hieroglyph, hieroglyphic competence, cognitive, competence, strategic approaches to learning.

Наумова Юлия Станиславовна

Аспирант кафедры психологии, Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, преподаватель Киевского национального лингвистического университета, Киевский национальный лингвистический университет, г. Киев (Украина)

ПСИХОЛОГО-ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УСВОЕНИЯ СТУДЕНТАМИ ИЕРОГЛИФИЧЕСКОЙ ПИСЬМЕННОСТИ (НА ПРИМЕРЕ ЯПОНСКОЙ)

Аннотация. Статья посвящена обоснованию и описанию результатов внедрения в учебный процесс подготовки студентов факультетов восточных языков комплексной методики повышения эффективности освоения иероглифического письма.

Иероглифическое письмо существенно отличается от привычной для европейского образа языковой кодификации действительности. Теоретический анализ изучения данного вопроса и эмпирический опыт, полученный непосредственно в нашем исследовании, свидетельствуют, что использование унифицированных программ в освоении иероглифики, а также методов, используемых самими японцами, не дают должного эффекта. Студенты демонстрируют низкие достижения именно в изучении иероглифики и зачастую утрачивают мотивацию к изучению языка в целом.

Методисты, изыскивающие приемы и методы повышения эффективности освоения восточных языков носителями европейских, указывают на необходимость учета этимологической, культурологической основы иероглифической системы письма, считая необходимым ознакомление студентов с характером и философией китайского и японского образа мира, а также учета психологических компонентов усвоения. В то же время, специальных научно обоснованных программ, учитывающих весь комплекс психологических особенностей освоения иероглифических языков в Украине практически не существует. Из психологических составляющих лингвисты уделяют внимание в основном процессам запоминания и/или мотивации.

Целью данной статьи есть описание,

© Наумова Ю. С.

DOI (Article): https://doi.org/10.31108/1.2019.1.21.12

обоснование и приведение доказательной базы эффективности внедрения в учебный процесс программы по оптимизации успешности освоения студентами иероглифики с учетом реализации определенных психолого-педагогических условий. Таковыми в нашей методике определены следующие: неразрывная связь языка с культурой и историей древнего Китая и Японии; оценка и учет студентами собственных когнитивных стилей усвоения знаний и решения познавательных задач; опора на образную сферу студентов, управление и самоуправление процессом усвоения ими визуально-семантических образов иероглифических знаков; целенаправленное развитие и расширение репертуара учебных стратегий студентов при усвоении иероглифики; управление и поддержка мотивации студентов, помощь им в формулировке целей, задач и нахождении собственных ресурсов их достижения; реализация индивидуально-личностного подхода, заключающегося в распределении ответственности за результаты учебной деятельности между преподавателем и студентом; внедрение прозрачной системы оценки и контроля в соответствии с выделенными иероглифическими компетенциями, для чего формы контроля, критерии, содержание и сроки выполнения учебных задач должны заранее предъявляться студенту. Благодаря созданию описанных условий становится возможным постановка студентами цели, разработка плана, выбор необходимых стратегий достижения результатов. Реализация данных условий обусловлена принципами когнитивного, компетентностного и стратегического подходов в обучении и профессиональной подготовке студентов. В частности, когнитивный подход в изучении иероглифики акцентирует внимание на осознании обучающимися психолингвистических закономерностей усвоения языка, обеспечивает студентам понимание процесса усвоения нового, учет текущего уровня компетенций и их совершенствование. Этот подход в основе психолого-дидактических приемов обучения создает базу для формирования необходимого уровня иноязычных, в частности – иероглифических компетенций. Овладение студентами учебными стратегиями позволяет им расширить индивидуальный когнитивный потенциал, интенсифицировать и оптимизировать процесс овладения языком, научиться адекватно применять собственные стратегические ресурсы с учетом специфики обучения языку.

Реализация программы с учетом названных психолого-педагогических условий позволила выявить и статистически доказать ее эффективность. Студенты, прошедшие программу факультатива, показали прирост в усвоении иероглифических компетенций. В частности, существенные положительные сдвиги отмечены по таким видам иероглифических компетенций, как стратегическая и лингвистическая. Сопоставление долей положительных сдвигов после эксперимента в экс-

© Наумова Ю. С.

перимментальной и контрольной группах по методу углового преобразования Фишера φ * показало повышение уровня общей иероглифической компетенции в группе студентов, прошедших программу, на уровне значимости ($p \leq 0,01$).

Ключевые слова: иероглиф, иероглифическая письменность, визуально-семантический образ иероглифа, иероглифическая компетентность, когнитивный, компетентностный, стратегический подходы в обучении.

Дата отримання статті: 11.02.2019
Дата рекомендації до друку: 21.02.2019
Дата оприлюднення: 28.02.2019

© Наумова Ю. С.

DOI (Article): https://doi.org/10.31108/1.2019.1.21.12